

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Tomáše Novosada a soudců JUDr. Heleny Karetové a Mgr. Hynka Zoubka ve věci žalobkyně: **Terezie Kaslová**, zast. JUDr. Františkem Vyskočilem, Ph.D., advokátem, se sídlem v Praze 1, Voršilská 10, proti žalované: **Česká republika – Kancelář prezidenta republiky**, se sídlem v Praze 1, Hrad, I. nádvoří 1, zast. JUDr. Markem Nespalou, advokátem, se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 21, o **ochranu osobnosti**, k odvolání žalované proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 2. března 2016, č. j. 26 C 34/2015 – 82,

t a k t o:

I. Rozsudek soudu I. stupně **s e** ve výroku I. **p o t v r z u j e** v části, v níž je žalovaná povinna do 7 dnů od právní moci tohoto rozsudku zaslat na adresu žalobkyně prostřednictvím držitele poštovní licence doporučený dopis, který bude označen aktuálním datem a podepsán osobou oprávněnou jednat za žalovanou, následujícího znění:

Dne 27. ledna 2015 uvedl prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman v projevu předneseném u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi tento výrok: „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“. Dále na tiskové konferenci dne 4. února 2015 prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman uvedl: „Na vlastní oči jsem viděl článek Ferdinanda Peroutky, kde bylo napsáno „Hitler je přece gentleman“.

Ferdinand Peroutka není autorem článku pod názvem „Hitler je gentleman“, případně článku pod názvem „Hitler je přece gentleman“. Česká republika se za tyto dehonestující výroky omlouvá.

II. Rozsudek soudu I. stupně **s e** ve výroku I. **m ě n í** tak, že se zamítá žaloba ve zbývajícím rozsahu, v němž žalobkyně žádala zaslat dopis, kterým by se žalovaná omluvila za výroky prezidenta České republiky Ing. Miloše Zemana, že „Tentýž novinář po mnichovské dohodě napsal: „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výti s vlky.“, že „Co vede k této fascinaci intelektuálů naprosto zrůdným učením. Co vede k tomu, že se z doktora Jekylla stává Mr. Hyde.“.

III. Rozsudek soudu I. stupně **s e** ve výroku II. **p o t v r z u j e** v části, v níž je žalovaná povinna do 7 dnů od právní moci tohoto rozsudku zveřejnit na webových stránkách www.hrad.cz omluvu následujícího znění tak, že odkaz na ni bude dostupný z úvodní strany elektronické prezentace nejméně po dobu 30 po sobě jdoucích dnů:

Dne 27. ledna 2015 uvedl prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman v projevu předneseném u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi tento výrok: „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“. Dále na tiskové konferenci dne 4. února 2015 prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman uvedl: „Na vlastní oči jsem viděl článek Ferdinanda Peroutky, kde bylo napsáno „Hitler je přece gentleman“.

Ferdinand Peroutka není autorem článku pod názvem „Hitler je gentleman“, případně článku pod názvem „Hitler je přece gentleman“. Česká republika se za tyto dehonestující výroky omlouvá.

IV. Rozsudek soudu I. stupně **s e** ve výroku II. **m ě n í** tak, že se zamítá žaloba ve zbývajícím rozsahu, v němž žalobkyně žádala zveřejnit na stránkách www.hrad.cz omluvu za výroky prezidenta České republiky Ing. Miloše Zemana, že „Tentýž novinář po mnichovské dohodě napsal: „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky.“, že „Co vede k této fascinaci intelektuálů naprosto zruďným učením. Co vede k tomu, že se z doktora Jekylla stává Mr. Hyde.“.

V. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění

V řízení před soudem I. stupně se žalobkyně domáhala ochrany osobnosti svého děda Ferdinanda Peroutky (dále také jen „Peroutka“), známého novináře, o němž pronesl prezident České republiky Miloš Zeman (dále také jen „Prezident“) ve svém projevu dne 27. 1. 2015 při příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi (dále také jen „Projev“) několik sdělení (dále také jen „Sdělení“), která pokládá žalobkyně za dehonestující. Takto Prezident uvedl, že „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem ‚Hitler je gentleman‘. Tentýž novinář po Mnichovské dohodě napsal: ‚Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky‘.“, a dále uvedl, že „Co vede k této fascinaci intelektuálů naprosto zruďným učením. Co vede k tomu, že se z doktora Jekylla stává Mr. Hyde?“. Svě tvrzení o Peroutkově autorství Článku pak zopakoval Prezident též na tiskové konferenci dne 4. 2. 2015. Uvedením nepravdivých tvrzení o autorství údajného článku Hitler je gentleman a výroku týkajícího se andělů a vlků a dovozením znevažujících soudů z nich Prezident neoprávněně zasáhl do práva Ferdinandu Peroutky na ochranu cti a dobré pověsti. Pasivně legitimována je žalovaná, neboť Prezident svá slova pronesl při

výkonu své prezidentské funkce, a tudíž se jeho jednání žalované přičítá. Žalobkyně žádala zaslání omluvného dopisu a uveřejnění omluvy na stránkách www.hrad.cz ve znění uvedeném ve výročí rozsudku soudu I. stupně v záhlaví označeného (dále také jen „napadený rozsudek“).

Žalovaná navrhovala zamítnutí žaloby. V první řadě namítala nedostatek pravomoci soudu případně nedostatek své pasivní věcné legitimace. Prezident republiky není ze své funkce odpovědný (princip indemnity), a tudíž nemůže být ani jeho jednání přičítáno státu. Dále pak žalovaná namítala, že význam Ferdinanda Peroutky ona ani Prezident nikdy nezpochybňovali, ovšem že Peroutka je i po své smrti osobou veřejného zájmu, která musí snést větší míru kritiky. Z několika dalších Peroutkových článků (které k důkazu označila) lze dle ní dovodit Peroutkovo selhání. Dále pak žalovaná upozorňuje, že žalobkyně měla širokou možnost přednést veřejně své (proti)argumenty, čímž případně zjednala nápravu lépe než soudní cestou.

Soud I. stupně napadeným rozsudkem žalobě vyhověl v celém rozsahu, tj. výroky I. a II. uložil žalované zaslat žalobkyni doporučený dopis obsahující omluvu za veškerá Sdělení a zveřejnit tuto omluvu na stránkách www.hrad.cz po dobu třiceti dnů. Výrokem III. pak soud I. stupně uložil žalované nahradit žalobkyni náklady řízení. Takto soud I. stupně rozhodl na základě skutkových zjištění a právní argumentace uvedených v písemném odůvodnění napadeného rozsudku, na něž se pro stručnost v podrobnostech poukazuje. Krátce řečeno: Soud I. stupně shledal pasivní legitimaci žalované, které přičetl Sdělení Prezidenta, neboť tato byla pronesena při výkonu prezidentské funkce. Sdělení uznal za dehonestující, neboť nejsou pravdivá resp. nemají pravdivý základ.

Rozsudek soudu I. stupně napadla v celém rozsahu včasným a přípustným odvoláním žalovaná. Opětovně obsírně vysvětluje, z jakých důvodů není žalovaná ve věci pasivně věcně legitimována. Žalobkyně obešla princip indemnity (tj. neodpovědnosti prezidenta republiky) tím, že žalovala Českou republiku namísto Prezidenta. Též závěr, že za žalovanou jedná ve věci Kancelář prezidenta republiky, je nesprávný, šablonovitý. Teze, že jestliže není odpovědný prezident republiky, přechází odpovědnost na stát, je absurdní. Pokud totiž podle čl. 54 odst. 3 Ústavy prezident republiky není ze své funkce odpovědný, nemůže porušit právní povinnost, a pak není co přičítat státu, tedy žalované. Odčinění nemajetkové osobnostní újmy v soukromoprávních vztazích je nepřenosné a může stíhat jen původce újmy. Stran merita věci pak žalovaná zmiňuje, že prvním, kdo se vyslovil o původcovství obratu „Hitler je gentleman“ stejně, jako následně Prezident, byl již dne 17. 3. 2002 tehdejší ministr kultury Pavel Dostál v pořadu České televize. Hodnotící soudy pronesené prezidentem

republiky jsou co do základu pravdivé, jak žalovaná dokládala články označenými již v řízení před soudem I. stupně; již tento soud je měl k důkazu provést a zabývat se jimi ve všech souvislostech. Smyslem Prezidentova projevu bylo mj. upozornit na to, že ani v době nastupujícího fašismu ve 2. polovině 30. let minulého století nebylo toto riziko vnímáno většinou tehdejších evropských elit dostatečně obezřetně. Prezident nikdy nezpochybňoval Peroutkův význam, hodnotu jeho osobnosti a postoj k totalitním režimům, ovšem právě i ostatní v projevu zmiňovaní (Churchill a Hamsun) prohlédli až následně, a to je podstatou Prezidentova hodnotícího soudu. Konečně se soud I. stupně nevypořádal dostatečně s otázkou svépomoci, neboť po výrocích Prezidenta se zvedla mediální vlna dehonestující naopak Prezidenta a Ferdinand Peroutka se dostal do povědomí nejširší veřejnosti jako národní hrdina.

Žalobkyně se k odvolání stručně vyjádřila v průběhu jednání před odvolacím soudem, odmítla námitky žalované a navrhla potvrzení napadeného rozsudku. Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek (§ 212 a § 212a o. s. ř.), jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, a dospěl k závěru, že odvolání je částečně důvodné.

Ke správně přijatému závěru o skutkovém stavu věci soudem I. stupně je třeba doplnit skutková zjištění učiněná soudem odvolacím na základě níže uvedených listinných důkazů, které odvolací soud dílem zopakoval v souladu s ust. § 213 odst. 2 o. s. ř. (přepis Projevu Prezidenta) a dílem jimi doplnil dokazování postupem dle ust. § 213 odst. 4 o. s. ř. (důkazy dále uvedené). Článek Ferdinanda Peroutky vydaný v Lidových novinách dne 23. 7. 1939 s názvem *Čím je nám národní souručenství* byl odvolacím soudem k důkazu proveden v souladu s ust. § 213a odst. 1 o. s. ř.

Kromě správných zjištění podávajících se z napadeného rozsudku k Projevu a jeho obsahu se doplňuje, že v úvodu Prezident sdělil, že „smyslem našeho setkání není jenom nebo především vzpomínka na minulost, ale úvahy o budoucnosti, to jest hledání cest, aby se holocaust neopakoval.“ (přepis Projevu uveřejněný na stránkách www.hrad.cz).

Ferdinand Peroutka je autorem článků s názvy *Nový poměr k Německu, Češi, Němci a židé a Dynamický život* (což je mezi účastníky řízení nesporné, jak při jednání před odvolacím soudem vplynulo).

V článku *Nový poměr k Německu* (který byl v Přítomnosti podle obsahu vydán na konci roku 1938) se Ferdinand Peroutka věnuje novému poměru ve vztahu mezi Německem a Československem a mezi Francií s Anglií a Československem po Mnichovské dohodě a následkům této dohody. Apeluje na to, aby vnitřní politický zápas v Československu neměl

vliv na vztah země k Německu, vyčítá Anglii a Francii Mnichovskou dohodu a uvádí, že proti Německu se pokládáme za odzbrojené, že nebudeme dělat žádnou nebezpečnou politiku a že zachováme slib loyality k Německu. Doslova pak Peroutka uvádí: „Nový poměr k Německu nemusí vláda nařizovat násilím; v tomto realistickém národě stačí prostě apel k rozumu; kdyby kdokoliv jiný seděl na místě dnešní vlády, nepočínal by si jinak. Vypočítali jsme si, že dvakrát dvě jsou čtyři, že nemající spojenců, s nimiž bychom se mohli sousedu opřít, musíme nějakým způsobem dělat politiku s ním. Je možno, že všelicos jiného by lépe znělo českému uchu, které už vyklo jiným tónům: ale na konci nějakého toho pěkně sestaveného souvětí by činila zkáza.“, a „My, milí pánové, budeme teď dělat politiku nacionálního egoismu, jak jste nás tomu v týdenním zářijovém kursu tak pěkně naučili. Poslové od těch, kteří nám ublížili, jezdili by k nám marně. Žádný pozdě probuzený idealismus neudělá na nás dojem.“, a „My můžeme Němcům beze vší přetvářky a beze vší lsti a se zachováním důstojnosti vyložit, že náš vlastní zájem nás nyní vskutku vede ke spolupráci s nimi.“, a „V loyálním styku s německou říší chceme pracovat pro další život svého národa na prostoru, který nám zůstal.“.

V článku *Češi, Němci a židé* (který byl v Přítomnosti vydán dne 22. 2. 1939) reaguje Ferdinand Peroutka na část dopisu německého studenta, který v něm psal o tom, že židovstvo zhanobilo jejich (tj. německé) staré svaté ideály, kazilo jejich hezkou řeč a jejich národu bralo chléb. Zde Peroutka při zamýšlení se nad židovskou otázkou a při vysvětlování, v čem je odlišná ve vztahu k německým a českým židům, ve vztahu k asimilovaným a neasimilovaným židům případně ve vztahu k bohatým a chudým židům, mj. uvádí: „Abych předem řekl, co si myslím: rozdílnost v tónu mezi Čechem a Němcem, hovořícími o židovské otázce, nepochybně spočívá na rozdílné, kterou ti i oni s židovským elementem udělali. Každý organismus brání se otravě cizí látkou. Lze předpokládat, že roztok židovského elementu v německém životě byl tak silný, že na to německý organismus reagoval jako na otravu. Proč tomu tak bylo, proč židovský podíl na bývalém německém životě byl tak velký, proč židovstvo v určité době šlo za německou kulturou a civilizací jako mouchy za světlem, to je snad jedna ze záhad historie.“, a „Ale v celku může mít německý student pravdu. Počet německých spisovatelů a žurnalistů v Německu byl přílišný, daleko větší než v kterémkoli jiném národě, přímo senační počet. Jejich jazykové výkony, brány v celku, podstatně oddálily němčinu od její klasické podoby. Styl židovského německého spisovatele hlavně v době expresionismu podobal se břečce, ve které plavou neznámé substance, styl pak typického německého žurnalisty, který dovedl udělat feuilleton ze všeho na světě, páchl na dálku jako pomáda.“, a „Židovských spisovatelů a žurnalistů bylo v Německu příliš mnoho, aby se dali asimilovati německým duchem a prostředím. Spíše tam žili v přesile, a posilující se navzájem, zachovali si své zvláštnosti. Jest věcí Němců samých, jak to chtějí posuzovat se

stanoviska svého národního bytí. Ale je pravda, že polévka byla přesolena.“, a „Musím učinit jedno přiznání: Nemám žádného talentu k antisemitismu, ale při pohledu na bývalou německou literaturu několikrát jsem si pomyslel, že by ve mně mohlo vzniknout pokušení kulturního antisemitismu, kdyby, podobně jako tam, málo asimilovaní Židé se zmocnili ducha naší literatury a našich novin a kdyby svými způsoby a svým myšlením zastírali naše způsoby vlastní a přehlušovali ráz myšlení našeho. Avšak poměry u nás jsou takové, že naši řeč nekazí židé, ale večerníky, a že když někdy myslíme špatně, jsou to ryze české a árijské chyby.“, a „Od té doby více židovských spisovatelů uznalo český prapor za svůj, ale, srovnáme – li to s německými poměry, nebylo to nikdy více než kapka a my jsme si v kultuře vždy žili vlastním způsobem. Proto je nám snadno mluvit v tomto punktu o židovské otázce bez hněvu: v kultuře jsme skrze židy neutrpěli žádných škod.“, a „V Rakousku – Uhersku spojili se bohatí a dopředu spějící židé s Němci a Maďary proti nám. Němečtí židovští žurnalisté využívali všeho svého nemalého umu proti naší věci. Věru nemáme žádnou příčinu být vděčnými německým židům ani povinnost je ochraňovat a jestliže se nyní snažíme věc českých židů od nich spravedlivě oddělit, je to založeno na nemilých historických vzpomínkách na německé židy.“, a „Českých židů bylo tedy mezi námi tak málo, že nemohli mít vliv na naše osudy; jejich poměr byl poměrný počet k prostředí, tj. jenž z židovské otázky dělá něco jiného pro nás a pro Němce. Můžeme vzít za pravidlo, že každý, málo asimilovanými židovskými živly přesycený národ, projevuje dříve nebo později sklon k antisemitismu; myslím, že nakonec se Židé nedočkají ničeho dobrého ani v Americe, kam nyní houfně směřují.“, a „Myslím, že jednou bude poměr k židům přezkoumáván se značným lomozem i v Rusku, kde procentu židů na vedoucích místech je nadměrné.“, a „Na druhé straně třeba uznat, že německým očím mnohé mohlo připadat jinak než našim. Naši čeští židé po staletí žili na českém venkově a stali se Čechy docela přirozenou cestou. V Berlíně však a ve Vídni každý mohl postřehnout silné vrstvy neasimilovaných, z východu teprve nedávno přišedších židů. Jejich vliv byl neúměrný, srovnáme-li to s našimi poměry. Po té stránce vždy může budít podiv historie Rakouska po válce. Tento stát byl několik let ovládán dvěma Židy, o nichž jest holá pravda, že zbohatli na neštěstí a bídě jiných. ... Byla to vláda dravých rytířů inflace, toho nejnesympatičtějšího typu na světě. Aby neštěstí bylo dovršeno, přistěhoval se pak z Maďarska do Vídně třetí žid, jménem Békkesy, který za krátkou dobu svou hnusnou teroristickou a vyděračskou žurnalistikou ovládl zbytek. Je těžko chtít zasednou na soudnou stolicí nad lidem, který to snášel s hněvem.“, a konečně „Řekl jsem úvodem, že tentokrát nebudu mluvit o ideálech, nýbrž o faktech. Pokládám za fakt, že židovská otázka měla jinou podobu v našem a v německém prostředí a že se z toho musí vykládat i odlišný přízvuk, se kterým o ni my a Němci mluvíme. Poněvadž se blíží asi

chvíle, kdy mezi Čechy a Němci bude zahájen dialog o židovských věcech, myslím, že tato odlišnost měla by být předem vyložena. Pokusil jsem se o to.“

Článek *Dynamický život* (který byl v Přítomnosti vydán dne 26. 4. 1939) vyšel u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera. Peroutka v něm zmiňuje Hitlerovy úspěchy, zdůrazňuje, že uvádí fakta a nikoli úsudky na faktech nezávislé, zamýšlí se nad skutečným poměrem německého národa k vůdci (a dospívá k závěru, že Hitler je nejskutečnějším reprezentantem svého národa, čímž se vysvětluje jeho závrtný vzestup k moci) a zvažuje, jaký poměr k Hitlerovi mohou mít neněmecké národy, jichž se stal v poslední době „protektorem, ochráncem nebo něčím podobným“. Dospívá pak k závěru, že nikdo nemůže být Čechem a Němcem zároveň a že tedy oba národy mohou mít společné státní představitele, avšak nemohou mít společné národní hrdiny. Tedy Hitler jedněm zůstává vůdcem národním i státním a druhým jen státním, přičemž za české národní vůdce označuje Peroutka prezidenta Dr. Emila Háchu a předsedu Národního souručenství Adolfa Hrubého. Výslovně pak Peroutka mj. uvádí: „Německá říše oslavila padesáté narozeniny svého Vůdce Adolfa Hitlera způsobem, který odpovídá všem oněm pronikavým úspěchům, jež tento muž za pouhých šest let své vlády svému národu přinesl. Jak dnes věci stojí, nemají Němci nikoho, koho by ve své Walhalle, ve své galerii národních hrdinů postavili výše. Odčinil v rekordním čase většinu následků německé porážky před dvaceti lety; ze státu o jehož mínění se versaillští vítězové po mnoho let jen nedosti upřímně a nedbale zajímali, učinil stát, do jehož hlavního města putují ministerští předsedové všech ostatních evropských států, považující jaksi za dosti přirozené, že jim jest jíti za ním, ne jemu za nimi; známé tři spěšné návštěvy britského ministerského předsedy u hlavy německého státu jsou sensací světových dějin; dosud nikdy nepoznala historie Anglii a Německo v takovém poměru; odčiniv většinu následků poslední německé porážky, připojil na druhé straně Vůdce německé říše k ní území, jež k ní nepatřila po celý novověk; neuložil za to svému národu dosud žádnou větší oběť než ozbrojiti se, uskrovniti v některých vedlejších životních příjemnostech a ukázněně jíti za jeho vedením; Bismarck mluvil o územích, za jejichž získání by neobětoval kosti jediného pomořanského granátníka; Adolf Hitler je získal, neobětovav vskutku kosti jediného německého vojáka; sám Bismarck, tento souhrn německé slávy a státní tvořivosti na konci 19. stolení, proti němu vypadá jako poněkud váhavá osobnost; všechno, co se Němcům před deseti lety zdálo snem, učinil dnešní jejich Vůdce skutkem; nasytil velkými kusy německou národní hrdost, utlačenou ve světové válce; položiv připravený meč na západní hranici, zajistil si právo pořádat střední a východní Evropu po svém; jakási nová, ještě nepřehlédnutelná stavba je tu v počátcích; německý Vůdce stanul na onom významném rozcestí, kdy snad z vůdce národa stává se vůdce národů; zbavil západní mocnosti spojenců a vasalů v této části světa; ministři menších států putují do

Německa týmiž cestami a přibližně ve stejných hodnotech, jako to činila jejich knížata ve středověku; po šesti letech vlády Adolfa Hitlera stojí celý svět pod dojmem, že vysychající Francie a rozpačitá Anglie jsou odsunovány do pozadí svalnatou rukou Německa, hýřícího mladými silami. Toto vše jsou ne úsudky, nýbrž fakta, nezávislá na úsudcích. Jest jistá škola v politice, která se domnívá, že lze něčeho dosáhnout, jestliže se budeme na svět dívat přimhouřenýma očima a vidět napolo. Dávám přednost tomu, vidět jasné obrysy věcí – a kéž bychom to byli vždy dovedli! Přimhouřené oči na západě mohou si klásti pochybovačnou otázku, jaký je skutečný poměr německého národa k muži, jenž toto vše pro něj vykonal, a není-li tu možný nějaký snadný rozkol. Jest to otázka lehkomyšlná, jaký bývá poměr národa k vůdci, jenž vyplnil jeho denní i noční přání. Adolf Hitler mluví jako Němec, myslí jako Němec aj edná jako Němec.“, a „Závrtný vzestup Hitlerův k moci je vysvětlitelný právě jen tím, že jest nejskutečnějším reprezentantem svého národa, že jeho akce se pohybují po starobylých stopách německé vůle k moci.“, a „Pozadím německých myšlenek jest německá síla. České politické metody musí se vytvářet podle našich vlastních poměrů a zkušeností. Jest pravděpodobno, že meč, jímž jiný tak zamával, bychom ani neuzvedli. Proto i když byl napsán Mein Kampf, obsahující vhodnou metodu pro národ velký, členové národa malého budou vždy se musit vracet pro poučení ke svým vlastním klasikům, kteří už před desítkami lety promýšleli způsob politické taktiky národa malého. Národní vůdci mohou vyrůstat jen vždy z vlastní národní půdy.“.

K výslovnému dotazu odvolacího soudu neměla žalobkyně k těmto k důkazu čteným článkům žádné procesní námítky ani připomínky, autorství Peroutky nezpochybňovala. Upozorňovala ovšem obecně na možnou ironii v nich obsaženou a namítala, že mohou být vykládány různými způsoby (čímž však mimoděk uhodila hřebík na hlavičku, neboť to je jeden z nosných důvodů, pro něž nebylo možno žalobě vyhovět v celém rozsahu). Stran poukazované ironie odvolací soud uvádí, že u naposledy zmíněného článku (*Dynamický život*) není zcela vyloučeno, že Hitlerovy mnohé úspěchy jsou Peroutkou vypočítávány s určitou ironií, ovšem to je jen jeden (a nejistý) z více možných výkladů některých partií tohoto článku, neboť ironie neplyne ani prima facie ze změněné typografie či použité relevantní interpunkce (tak se ironie v psaném textu vyjadřuje nejčastěji), ovšem (a to je ještě podstatnější) ani z kontextu, ze smyslu celého článku ani z užitých slovních obrátů. Nelze přehlédnout, že Peroutka v článku zdůrazňuje, že nejde o úsudky, nýbrž o fakta na úsudcích nezávislá. U zbylých dvou článků (*Nový poměr k Německu a Češi, Němci a židé*) by pak vzhledem k jejich obsahu ironické vyznění vůbec nedávalo smysl a nijak se z nich nepodává.

Odvolací soud též provedl další články označené žalovanou k důkazu o pravdivém základu Prezidentových Sdělení, přičemž se zaměřil (vzhledem k obsahu shora uvedených článků)

zejména na otázku pravdivosti výroku Prezidenta o tom, že Ferdinand Peroutka je autorem článku s názvem „Hitler je gentleman“ resp. že existují články či výroky Ferdinanda Peroutky, které by obsahově tomuto názvu odpovídaly. Jde o články *Naše ústava* (Přítomnost dne 5. 4. 1939; zde se Ferdinand Peroutka vrací k okupaci 15. března toho roku, vyslovuje se k úmluvě o Protektorátu a označuje za naši novou ústavu úmluvu říšského kancléře s prezidentem Háchou spolu s nařízením o Protektorátu a projevem protektora von Neuratha), *Povinnost je jasná* (Lidové noviny dne 27. 8. 1939; zde Peroutka nabádá k realismu jako k přirozené taktice malého národa, zdůrazňuje zachování života národa a že incidenty by mohly naši národní věc tragicky poškodit, že nikdo nemá právo nějakým nerozvážným činem brát osud národa do svých rukou, zmiňuje, že jsme se učili, že pravda vítězí, což ovšem neznamená, že vítězí osamělý jedinec, který je schopen ztropit někde nějaký incident, protože si tak usmyslí), *Ani – ani* (Lidové noviny dne 30. 7. 1939; zde Peroutka vyzývá k podávání vlastních zákonných návrhů souladných s říšskými poměry – např. jazykového zákona – před tím, než protektorátní úřad vykoná příslušný akt sám na základě tzv. Vorleistung, tj. předběžného výkonu; dále Peroutka varuje před špiněním a haněním naší národní minulosti ze strany samotných Čechů) a *Čím je nám národní souručenství* (Lidové noviny dne 23. července 1939; zde Peroutka obhajuje existenci Národního souručenství, které též označuje za naši českou totalitu, kdy jsme musili učinit pokus o takovou konstrukci, neboť není možno stát na dešti a nezvlhnout, protože ve středoevropském prostoru nyní může s totalitami jednat zase jen totalita).

Ani u těchto článků nezpochybňovala žalobkyně autorství Ferdinanda Peroutky a nevznášela ani jiné procesní námitky vyjma článku naposledy uvedeného, u něhož upozorňovala, že v řízení před soudem I. stupně nebyl žalovanou k důkazu označen. Tak tomu vskutku je, ovšem odvolací soud upozorňuje, že existence tohoto článku se podává z rozhovoru vedeného s prof. Janem Ratajem uveřejněného na stránkách www.parlamentnilisty.cz dne 18. 5. 2015, který byl žalovanou k důkazu označen a (v této části) též soudem odvolacím proveden. Odvolací soud tedy provedl článek *Čím je nám národní souručenství* k důkazu v souladu s ust. § 213a odst. 1 o. s. ř., neboť tento důkaz vyplývá z obsahu spisu ve smyslu ust. § 120 odst. 2 o. s. ř. Pro úplnost se vzhledem ke zmíněné námitce žalobkyně poznamenává, že obsah tohoto článku žalující straně částečný neúspěch v tomto řízení nepřivodil.

Konečně pak odvolací soud zjistil z *dopisů adresovaných zástupci žalobkyně* na základě jeho dotazu některým českým historikům (zda podle jejich odborného názoru byl Ferdinand Peroutka fascinován naprosto zruďným učením německého národního socialismu), že podle historiků Josefa Tomeše a Pavla Kosatíka uvedená charakteristika Peroutky neodpovídá skutečnosti, je nespravedlivá (Josef Tomeš), že samozřejmá odpověď na tuto otázku zní „ne“,

že obvinít Peroutku z pletek s nacismem je nehoráznost (Pavel Kosatík). Žalobkyně označila k důkazu odpovědi ještě i dalších oslovených historiků vyznívajících totožně; těmito již nebylo třeba dokazování soudu I. stupně doplňovat.

Po provedení všech důkazů nyní označených se žalované v průběhu jednání před odvolacím soudem dostalo poučení dle ust. § 118a odst. 3 o. s. ř. o tom, že nebylo prokázáno tvrzení žalované o autorství výroku „Hitler je gentleman“ (či o autorství článku s takovým názvem) resp. tvrzení žalované, že Ferdinand Peroutka vyřkl výrok obsahově totožný nebo obdobný. K tomuto poučení (při vědomí, že neprokázání tohoto tvrzení může způsobit částečný neúspěch žalované v řízení) žalovaná výslovně sdělila, že již další důkazy nemá k dispozici.

Na základě skutkových zjištění učiněných soudem I. stupně a soudem odvolacím se předkládá následující právní posouzení věci.

A. O odpovědnosti

Soud I. stupně zcela správně dovodil, že je dána pravomoc soudu rozhodovat v této věci, že žalovaná je zde pasivně věcně legitimována a že za ni jedná Kancelář prezidenta republiky. Na odůvodnění napadeného rozsudku lze v tomto ohledu plně odkázat.

Odvolací námitky žalované stran pasivní věcné legitimace jsou liché. Skutečně sice podle čl. 54 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný. To ovšem nemůže znamenat, že za újmy (majetkové či nemajetkové) v soukromoprávních vztazích způsobené prezidentem při výkonu jeho funkce neodpovídá nikdo, že se tyto nereparují. Neodpovědnost prezidenta se tradičně doktrínou pojímá jako neodpovědnost ústavněpolitická a právní, jejímž účelem je ochrana osobní sféry prezidenta a zajištění nerušeného výkonu jeho funkce. Právní neodpovědnost vylučuje, aby prezidentovi v důsledku jeho protiprávního jednání spojeného s výkonem jeho funkce vznikla (jako fyzické osobě) jakákoli (sankční) povinnost, přičemž obecně se má v teorii práva za to, že povinnost nahradit jinému újmu způsobenou soukromoprávním deliktem je svou povahou právě sankcí soukromoprávního charakteru. To ovšem zároveň neznamená, že by prezident vůbec nebyl způsobilý se dopustit protiprávního jednání. Nic takového neříká ani čl. 54 odst. 3 Ústavy, ani doktrína a ani soudní praxe. Při takovém výkladu by totiž docházelo k neúnosným a ničím odůvodnitelným situacím, kdy v případě způsobení újmy (majetkové či nemajetkové) v souvislosti s výkonem prezidentské funkce (nezaměňovat se škodou způsobenou při výkonu veřejné moci ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb.) osobním jednáním prezidenta by se poškozené osoby nedomohly náhrady takové škody na nikom. Nežijeme ani pokračování 9 22Co 207

/2016 ve středověku, ani v despotii. Pokud žalovaná odkazuje (na podporu své argumentace) na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 1994, sp. zn. 1 Co 227/94, dopouští se evidentně nesprávného výkladu tohoto rozhodnutí, neboť v něm Vrchní soud v Praze naopak výslovně sděluje, že posouzením neodpovědnosti prezidenta republiky s poukazem na čl. 54 odst. 3 Ústavy se nezabýval a že jde o hmotněprávní vztah prezidenta k věci (tj. nejde o otázku podmínek řízení).

Jestliže byl tedy přijat dílčí závěr, že se prezident republiky při výkonu své funkce může dopustit protiprávního jednání v soukromoprávních vztazích, pak je třeba odpovědět na otázku, zda se jeho jednání přičítá jinému subjektu, jakému a kdo za tento subjekt před soudem jedná. Na všechny tyto otázky dává jednoznačnou odpověď konstantní judikatura Nejvyššího soudu ČR reprezentovaná např. rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 2013, sp. zn. 30 Cdo 2878/2012, (a dalšími zde citovanými rozhodnutími), k jehož závěrům se přihlásil též Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 845/14, kterým byla ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítnuta. Ve světle uvedené judikatury je (za účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále jen „o. z.“) třeba aplikovat ust. § 2914 o. z. a přičíst jednání Prezidenta, z něhož povstala žaloba v projednávané věci, České republice. K tomu se pak připojuje, že účast Prezidenta na konferenci u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi pořádané Evropským židovským kongresem a konané v prostorách Pražského hradu včetně pronesení Projevu Giž jen s ohledem na jeho obsah, který se evidentně netýkal soukromých záležitostí Prezidenta) jednoznačně představovala výkon funkce prezidenta republiky, a to pro Českou republiku, jejímž je nejvyšším ústavním činitelem. Judikatura Ústavního soudu použitelná i dnes, byť se prvotně vztahující k čl. 60 odst. 1 a 61 odst. 1 ústavního zák. č. 143/68 Sb., dokonce říká, že pod pojem „jednání spojená s výkonem funkce prezidenta“ se zahrnuje též i to, co souvisí s veřejnou a politickou činností prezidenta, přičemž v těch případech, kdy vzniká pochybnost, je nutno vykládat jeho jednání tak, že je činí jakožto hlava státu. Poslední otázkou z předdeslaného okruhu, na niž též dává odpověď naposledy zmíněná judikatura Nejvyššího soudu ČR, je pak ta, kdo za stát před soudem v projednávané věci vystupuje ve smyslu ust. § 21a o. s. ř. Není to Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, neboť nic takového ze zák. č. 201/2002 Sb. neplyne, a proto to může být jedině organizační složka státu podle zvláštního právního předpisu (ust. § 21a odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Touto příslušnou organizační složkou státu může být ve smyslu ust. § 3 zák. č. 219/2000 Sb. jen Kancelář prezidenta republiky, která podle ust. § 2 odst. 1 písm. a) a b) zák. č. 114/1993 Sb. jako jediná zajišťuje

obstarávání věcí spojených s výkonem pravomocí prezidenta republiky a s protokolárními povinnostmi a veřejnou činností prezidenta republiky.

B. O ochraně cti a o svobodě slova

Dle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina) má každý právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Dle čl. 17 odst. 1, 2 a 4 Listiny svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde – li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Nyní uvedené nadzákonné normy jsou v rovině jednoduchého práva rozvedeny mj. ust. § 81 a násl. o. z. pokračování 10 22Co 207 /2016 Spor mezi žalobkyní a žalovanou je z hlediska objektivního práva sporem o to, zda Sděleními byla ještě vykonána svoboda slova a základní právo vyjádřit názor, anebo zda jimi již došlo ke zneužití těchto práv a tím k zásahu do základního práva Ferdinanda Peroutky Gehož osobnostní práva hájí ve smyslu ust. § 82 odst. 2 o. z. žalobkyně coby jeho vnučka) na zachování jeho lidské důstojnosti, cti a dobré pověsti. Podstatné pak je, že tato základní práva jsou si zásadně rovna, což bylo dávno dovozeno jak Evropským soudem pro lidská práva, tak soudy národními včetně Ústavního soudu (např. nález ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97).

Z početné a konstantní judikatury soudů národních i Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), která rozvíjí a dotváří normy vztahující se k ochraně osobnosti a svobodě projevu lze pro potřeby projednávané věci shrnout následující:

Je namístě pečlivě rozlišovat tvrzená fakta a hodnotící soudy. Jestliže pravdivost prvních lze prokázat, správnost druhých prokázat nelze. Požadavku na prokázání pravdivosti (správnosti) hodnotících soudů nelze z principu vyhovět, přičemž takový požadavek (pro případ jeho vznesení soudem) by byl porušením samotné svobody názoru, která je základním prvkem práva garantovaného čl. 1 O Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci Lingens proti Rakousku). V zásadě platí, že pravdivá informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud není podána tak, že zkresluje skutečnost, či není nepřipustně intimní. Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor autora, který ke konkrétnímu faktu zaujímá určitý postoj tak, že jej hodnotí na základě

vlastních (subjektivních) kritérií. Hodnotící soud proto nelze jakkoli dokazovat, je však nutno zkoumat, zda se zakládá na pravdivé skutečnosti (má tzv. reálný základ), zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tj. zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby – zda nejde o tzv. intenzivní exces (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3263/2006). Hodnotící soud může být považován za jako takový (oprávněný) nikoli pouze tehdy, je – li doprovázen skutečnostmi, na nichž se zakládá. Nezbytnost souvislosti mezi hodnotícím soudem a skutečnostmi, jež ho podporují, se může měnit případ od případu podle specifických okolností (rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001 ve věci Feldek proti Slovensku). Svoboda projevu se vztahuje nejen na informace nebo myšlenky přijímané příznivě nebo považované za neškodné či nedůležité, ale rovněž na ty, které jsou nepříjemné, šokují či znepokojují; tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Svoboda projevu je cenná pro všechny, a obzvláště pak pro politické strany a její aktivní členy (rozsudek ESLP ze dne 9. 6. 1998 ve věci Incal proti Turecku).

Přípustná (a tudíž nezasahující do práva na ochranu osobnosti) je taková kritika jednání určité osoby, která je věcná a konkrétní, která je založena na pravdivých skutkových okolnostech, z nichž vyvozuje odpovídající hodnotící závěry, která je přiměřená co do obsahu i formy, která nesleduje nízký cíl kritizovaného skandalizovat, ponížít či urazit, která nepoužívá výrazy, jež jsou mírou expresivity již ve značném nepoměru k cíli kritiky, byť by byl tento sám o sobě legitimní (rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cdon 24/95, 28 Cdo 662/2002, 30 Cdo 1872/2004, 30 Cdo 1941/2007). Jestliže hodnotící soud vyjádřený v rámci kritiky vybočí z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany (viz. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 359/96).

Věcí veřejnou je mj. i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. například činnost politiků, úředníků, soudců či advokátů. Věcí veřejnou je nadto činnost i jiných osob (např. z oblasti umění, showbyznysu, žurnalistiky) a vůbec vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Věci veřejné mohou být veřejně posuzovány, přičemž při kritice veřejných záležitostí platí z hlediska ústavního presumpce, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace členů občanské společnosti na věcech veřejných. Přitom presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů zakládajících kritiku, která musí naopak prokazovat kritik sám. Ve vztahu k

osobám veřejného zájmu jsou hranice práva kritiky širší než ve vztahu k osobám soukromým, což je přirozeným důsledkem rozhodnutí veřejně činných osob učinit své jednání předmětem veřejné pozornosti, byť i zde je třeba ještě diferencovat mezi skupinou osob, která vstoupila do politiky, a mezi jinými skupinami veřejně činných osob (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 453/03 a III. ÚS 11/04 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2573/2004). Pro osoby činné v oblasti veřejného života, ať již jde o politiky nebo o osobnosti veřejně známé, obecně platí, že disponují mnohem snadnějším přístupem k médiím a mají tak mnohem snadnější možnost vyvrátit to, co ony samy považují za smyšlenky. Soudní ochrana dobrého jména takovýchto veřejně činných osob je i proto realizována v míře menší než ochrana dobrého jména kohokoliv jiného, který má mnohem menší spektrum možností vstoupit do veřejné diskuse než osoba veřejně činná (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03). Veřejně činné osoby musejí počítat s tím, že jejich aktivity či projevy budou hodnoceny i nelichotivě. Takovému projevu, i expresivnímu a kritickému, je v zásadě poskytována ochrana ve smyslu čl. 17 Listiny a zpravidla nezasahuje do osobnostních práv kritizované veřejně činné osoby. Tato ochrana však nesvědčí např. osobním samoučelným urážkám, jejichž intenzita není adekvátní ve vztahu ke kritizované skutečnosti; ačkoli totiž platí presumpce ústavnosti hodnotících soudů, i tyto mají své meze dané nepřiměřenou expresivní formou zjevně překračující meze slušnosti (nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1511/13).

Zásahy do svobody projevu osob, které jsou zvolenými zástupci lidu a z toho titulu zastupují voliče, upozorňují na jejich starosti a chrání jejich zájmy, musí být kontrolovány (Evropským soudem pro lidská práva) přísněji. Svoboda projevu je pro takové volené zástupce drahocenná (rozsudek ESLP ze dne 17. 7. 2007 ve věci Sanocki proti Polsku). Existuje malý prostor pro omezení politických projevů nebo debat o otázkách veřejného zájmu (rozsudek ESLP ve věci Murphy proti Irsku). Svoboda projevu je důležitá pro každého, obzvláště důležitá je pro voleného zástupce lidu. Ten prezentuje voličstvo, upozorňuje na jeho obavy a hájí jeho zájmy (rozsudek ESLP ve věci Jerusalem proti Rakousku; v této věci šlo o svobodu projevu opozičního politika, ovšem není důvod nevztáhnout přiměřeně tyto závěry též na politiky obecně včetně prezidenta republiky). Obecně lze říci, že požívá větší ochrany projev mluvčích, kteří zastupují širší okruh osob, novinářů a politiků, a to zejména těch opozičních (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 750/15).

Nyní sdělené premisy odvolací soud aplikoval na zjištěný skutkový stav níže uvedeným způsobem.

Prezident je samozřejmě veřejně činnou osobou (osobou veřejného zájmu, osobou par excellence), která však zároveň spadá do kategorie osob, které jsou zvolenými zástupci lidu, jejichž projevy ve věcech veřejného zájmu požívají ve smyslu uvedené judikatury zejména ESLP větší ochrany a u nichž je jen malý prostor pro omezení těchto jejich projevů. Projev Prezidenta se evidentně vztahoval k věci veřejného zájmu, neboť se při příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi věnoval holocaustu a hledání cest k zamezení jeho opakování.

Ferdinand Peroutka je ovšem též osobou veřejného zájmu (par excellence), osobou po celý svůj život veřejně činnou. Je jedním z nejvýznamnějších prvorepublikových novinářů a spisovatelů a veřejného života se účastnil též v době poválečné, v době emigrace. Status osob par excellence nezaniká smrtí těchto osob, neboť tím nic ve vztahu k jejich činům a dílu nekončí. Osoby veřejného zájmu si musí být vědomy (a jistě jsou), že veřejnost bude sledovat pod drobnohledem jejich chování a dílo i po jejich smrti, přičemž mohou být (stejně jako za života) vystaveni nejen chvále, ale i kritice. Platí tu (a tím spíše u literátů) litera scripta manet. Peroutkovy články či knihy se čtou stále, stále jsou podrobovány hodnocení (jak je toho ostatně zářným důkazem probíhající spor), uděluje se Cena Ferdinanda Peroutky nejvýtečnějším představitelům novinářského stavu. Tedy i po smrti se na Ferdinanda Peroutku vztahují vyjádřené judikatorní závěry o tom, že u osob veřejného zájmu (včetně novinářů, kteří jsou mezi ně judikaturou výslovně řazeni) jsou hranice práva kritizovat je případně jejich dílo širší než u osob soukromých. Platí pak též ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi (resp. v poměrech projednávané věci), že po pronesení Sdělení využila jeho vnučka (tj. žalobkyně) možnosti široce vstoupit do veřejné diskuse (jak zjistil již soud I. stupně) a prostřednictvím prakticky veškerých dostupných médií prezentovat své názory a rozsáhle předeštit Peroutkovu obhajobu. I to bere judikatura v potaz.

Ze Sdělení vyřčených Prezidentem při Projevu (a zčásti zopakovaných na pozdější tiskové konferenci) jsou skutkovými tvrzeními (tvrzenými fakty) výroky, že Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“ (resp. „Hitler je přece gentleman“) a že tentýž novinář po Mnichovské dohodě napsal „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výt s vlky.“. Vzhledem ke kontextu Projevu jde o výroky jednoznačně objektivně způsobitelné zasáhnout do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, konkrétně pak poškodit jeho čest a dobrou pověst. Za této situace je pak třeba sledovat, zda se jedná o výroky pravdivé.

U výroku prvního nebyla jeho pravdivost prokázána, přičemž je třeba zdůraznit, že pojem pravdivosti nelze chápat jen ve zcela úzkém, formálním pojetí (tedy že přesně tak Peroutka nazval jeden svůj článek), ovšem je třeba posoudit, zda ani z hlediska materiálního, významového nelze dát Prezidentovi zapravdu. Bylo by totiž nepřipustně formalistické, nespravedlivé a ve svých důsledcích absurdní, aby se přikazovala omluva za nesprávný (nepravdivě uvedený) název článku, pokud by např. byl existující název sice slovně jiný, avšak obsahově totožný, nebo pokud by např. stejný či obsahově srovnatelný výrok veřejně zazněl přímo z úst Ferdinanda Peroutky (a nebyl by použit pro název článku), anebo pokud by např. obsah článku s jiným názvem (titulkem) se dal ve zkratce vystihnout tak, že se Peroutka pochvalně vyjádřil o Hitlerovi jako o gentlemanovi, tedy pokud by mu přisuzoval vlastnosti a chování s gentlemanstvím spojené (čestné, korektní, noblesní, slušné, kultivované jednání). Nic takového ovšem též nebylo žalovanou prokázáno, a proto je nutno uzavřít, že tímto výrokiem Prezidenta bylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky. Není fér, aby Prezident o Peroutkovi tento difamující výrok rozšiřoval. Za této situace je žalobkyně coby vnučka Ferdinanda Peroutky oprávněna ve smyslu ust. § 82 odst. 2 o. z. domáhat se ochrany Peroutkovy osobnosti. Žalobkyní požadovaná satisfakce poskytnutím omluvy pro Ferdinanda Peroutku je zcela přiměřená okolnostem věci, a to jak obsahem omluvy (uvedeným ve výroku I. potažmo 111. tohoto rozsudku), tak formou omluvy (dopis zaslaný žalobkyni a uveřejnění omluvy na stránkách www.hrad.cz – neboť Projev byl pronesen veřejně a byl též na těchto stránkách zveřejněn – jak je to v uvedených výrociích specifikováno). V právu objektivním má nárok žalobkyně oporu v ust. § 2951 odst. 2 a § 2956 o. z. Zavinění se presumuje ve smyslu ust. § 2911 o. z., přičemž žalovaná nikdy a nijak pokračování skutkově nenamítala, že by ke způsobení újmy došlo nezaviněně. Pokud by snad vznikly u žalované pochybnosti, kdo za ni má osobně omluvu pro Ferdinanda Peroutku podepsat, pak jsou tyto zbytečné, neboť ust. § 4 odst. I zák. č. 114/1993 jasně stanoví, že v čele Kanceláře je vedoucí Kanceláře, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky. Z těchto důvodů byl napadený rozsudek v rozsahu vztahujícím se k výroku Hitler je gentleman (resp. Hitler je přece gentleman) potvrzen jako věcně správný postupem dle ust. § 219 o. s. ř.

U výroku druhého je ovšem situace odlišná. Žalovaná sice neprokázala, že Ferdinand Peroutka přesně tento výrok napsal (ať už po Mnichovské dohodě, nebo před ní), ovšem podařilo se jí prokázat, že po Mnichovské dohodě Ferdinand Peroutka zveřejnil slova (názory), která tomuto výroku obsahově plně odpovídají. Jde o článek s názvem Nový poměr k Německu, jehož obsah a citace z něj byly shora předestřeny. Zde Peroutka píše, že nemajíce spojenců (tj. „andělů“ – poznámka odvolacího soudu), s nimiž bychom se mohli sousedu (tj. „vlku“ – poznámka odvolacího soudu) opřít (tedy s nimi „zpívat“ – poznámka odvolacího

soudu), musíme nějakým způsobem dělat politiku s ním (tedy s ním „výt“ – poznámka odvolacího soudu). Též v článku vzkazuje bývalým spojencům, že nyní (tj. po Mnichovu) budeme dělat politiku nacionálního egoismu s tím, že Gak na jiném místě uvedeno) v loyálním styku s německou říší chceme pracovat pro další život svého národa na prostoru, který nám zůstal. Odvolací soud je dalek toho, aby sám kriticky hodnotil či odsuzoval tyto Peroutkovy autentické výroky, chápe frustraci národa a jeho elit po mnichovské zradě, ovšem nemůže tyto výroky pominout, tvářit se, že neexistují. Peroutkova publikovaná slova obsahově odpovídají Prezidentovu druhému výroku, který je tak ve své podstatě pravdivý. Tímto Prezidentovým výrokem tudíž ve smyslu argumentace uvedené již v předešlém odstavci nemohlo být neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, nelze za něj žádat jakoukoli satisfakci, a proto byla žaloba v rozsahu, v němž bylo za tento výrok požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. I písm. b) o. s. ř. Poznámává se jen, že výjimečně může nastat i situace, kdy neoprávněným zásahem do osobnostních práv může být i jen prisuzování (dokonce i neutrálního) výroku či díla jednoho autora autoru jinému, pokud již samotné zaměňování konkrétních osob je pro jednu z nich difamující (např. proto, že ona druhá osoba zdaleka nedosahuje kvalit osobních či uměleckých osoby první). Na tom ovšem žaloba v projednávané věci nestojí, jejím smyslem ve vztahu k tomuto výroku je zcela něco jiného.

Dále bylo odvolacímu soudu zabývat se žalobou napadenými řečnickými otázkami při Projevu pronesenými, které je třeba pokládat za (kritické) hodnotící soudy, neboť v nich nebyla předestřena žádná konkrétní skutková fakta, jejichž pravdivost by bylo lze prokazovat. O tom, že tyto hodnotící soudy Prezident vztáhnul též na Ferdinanda Peroutku, nemožno vzhledem ke kontextu Projevu pochybovat.

Prezident kriticky zmínil tehdejší fascinaci intelektuálů naprosto zřůdným učením (rozuměno nacismu či přímo Adolfa Hitlera, který byl prve v Projevu zmíněn). Nejprve je třeba obecně uvést, že fascinace nemusí být vyvolána jen něčím kladným (tedy fascinace něčím pozitivním, následováníhodným), avšak též něčím záporným (ve smyslu uhranutí, jako je králík fascinován pohledem kobry, vydáme – li se do říše zvířat). Tento hodnotící soud má ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi jednoznačně reálný základ, přičemž nemůže být pokládán za neoprávněný jen z toho důvodu, že nebyl v Projevu ihned vysvětlen resp. ihned pravdivými fakty doložen; to již též judikatura shora zmíněná dovedla a je to logické. Onen pravdivý základ představuje v první řadě Peroutkův článek s názvem Dynamický život, v němž se

nachází mnoho výroků a slovních obrátů (shora citovaných), na základě nichž lze předmětný skutkový soud o fascinaci učinit. Jestliže u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera (a v době, kdy již byly zbytky bývalého Československa okupovány Německem) obsáhle psal o Hitlerových úspěších, jestliže používal taková expresivní slova jako „sensace světových dějin“, „rekordní čas“, „vůdce národů“, jestliže Bismarcka označil v konfrontaci s Hitlerem za váhavou osobu a Mein Kampf za obsahující vhodnou metodu (sic!) pro veliký národ (přičemž bylo známo již tehdy a je známo dosud, jaké „metody“ jsou v Mein Kampfu propagovány) a jestliže uvedl, že není nikoho než Adolfa Hitlera (vzhledem k jeho „pronikavým úspěchům, které za pouhých šest let své vlády svému národu přinesl“), koho by Němci postavili výše ve své Valhalle, ve své galerii národních hrdinů, pak musí Ferdinand Peroutka přijmout a strpět (samozřejmě pomyslně vzhledem k tomu, že již nežije) kritický hodnotící soud, že byl zrůdným učením (nacionálního socialismu či Adolfa Hitlera) fascinován. Tím spíše to pak musí strpět coby osoba veřejného zájmu ze strany osoby zastupující zájmy voličů, jak bylo shora s odkazem na judikaturu vysvětleno. Mohou být i jiné názory na tento článek, na to, jak to tehdy Peroutka myslel, jak jeho obsah souvisí s dobou, v níž byl napsán, co může být v článku ironií, ovšem vzhledem k danému obsahu tohoto článku nelze názor Prezidentův zavrhnout a postihnout jako neoprávněný, nedovolený. Nebylo úkolem soudu, aby vykládal či soudil historii, to je úkolem v první řadě historiků (někteří ostatně již svůj soud na výzvu žalobkyně vyřkli), ovšem patent na úvahy o historii nemá nikdo. Zdůrazňuje se, že kdokoli si může činit názory (pochvalné či kritické) na dobu minulou a její protagonisty (a to též z pohledu dneška, jak se ostatně často děje) a tyto zveřejňovat, jestliže mají jejich názory (hodnotící soudy) minimální reálný základ. Soud se zaměřil na to, zda je možno z popudu podané žaloby zasáhnout ohledně nyní probíraného hodnotícího soudu do svobody slova, do práva na názor, přičemž k tomu závěru, že to možno není vzhledem k obsahu článku Dynamický život, dospěl, aniž by k tomu potřeboval pomoci znalců historie, ať již literární, či obecné. Sama žalobkyně řekla, že Peroutkovy články k důkazu provedené lze vykládat různými způsoby. To je, oč tu běží. Jedním z těchto možných způsobů je jednoznačně způsob zvolený Prezidentem. To, že se historie a činy jejich významných postav smí vykládat jen jediným (oficiálním, povoleným) způsobem, jsme již v naší zemi zažili, a rozhodně to nebylo v době demokratické, pluralitní společnosti, v době, která přála svobodě slova. Dnes už naštěstí nelze zakazovat ani kritické myšlení, ani kritické vyjadřování. Kánon výkladu historie, jejich postav a skutků neexistuje. Právě novináři, jako byl Ferdinand Peroutka, pro něž je svoboda slova nejlepší zbraní a obranou zároveň, by pro to jistě našli pochopení. Doplnuje se pak, že Prezidentem vyřčený kritický hodnotící soud nebyl v Projevu samoučelný. Jeho smyslem bylo varování, že ani největší intelektuálové ve své době

nerozpoznali nebezpečí nacismu potažmo přímo Adolfa Hitlera ústící později mj. též ve zvěrstva holocaustu. Že ani světová elita v rozhodné době nerozpoznala nebezpečí narůstajícího antisemitismu. Tento Prezidentův soud pak neosahoval ani žádné expresivní, urážlivé slovní obraty či výrazy a naopak Prezident výslovně uvedl, že Peroutku pokládá za jednoho z největších českých novinářů. Tedy se uzavírá, že vyřčením kritického hodnotícího soudu o fascinaci intelektuálů naprosto zruďným učením nebylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, a proto byla žaloba v rozsahu, v němž bylo za tento hodnotící soud požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. I písm. b) o. s. ř.

Dále pak Prezident použil též ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi kritický příměr k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi, jehož význam jistě netřeba vysvětlovat. Je to – v kontextu toho, o čem byl Prezidentům Projev – kritika přísná, ovšem opětovně nelze než uznat, že vzhledem ke zjištěným skutečnostem jde o hodnotící soud oprávněný mající jednoznačně reálný základ. Žaloba stojí na tom, že Ferdinand Peroutka je všeobecně pokládán za humanistu a demokrata, a žalovaná to nijak nezpochybnuje. Jestliže však zároveň v článku Dynamický život uznává Hitlerovy metody předestírané v Mein Kampfu za metody vhodné (nepodstatné, že jen pro veliký národ), jestliže článek Češi, Němci a židé naplnil tolika typickými antisemitskými stereotypy a formulacemi (o chudých a bohatých židech, o bohatých židech s fantastickými majetky vládnoucích zemím, v nichž ostatní obyvatelstvo úpí pod inflací, o „rytířích inflace“, o neasimilovaných „židovských živlech“ atd. atp.), jak byly tyto shora předestřeny a které snad netřeba znovu plně opakovat, a rasistickými výrazy (za všechny snad stačí poukázat na označení německých židů za cizí látku, za roztok židovského elementu, na nějž reagoval německý organismus jako na otravu atd.), a jestliže v tomto článku vyslovoval pochopení pro německý a rakouský antisemitismus, pak Ferdinand Peroutka opět musí přijmout a strpět kritický hodnotící soud v podobě příměru k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi. Totiž píše – li někdo humanistické články a je pokládán za demokrata a napíše – li i to, co nyní předestřeno z článků shora označených, jde jistě o patrnou změnu, kterou pak zas jiný může kritizovat též za použití tohoto příměru vypůjčeného z anglické literatury. Samozřejmě lze namítnout, že z obsahu článku Češi, Němci a židé je patrná i snaha odlišit německy mluvící a česky mluvící židy (přičemž podle článku by se s těmi druhými, kterých není mnoho a jsou asimilovaní, mělo zacházet spravedlivě, tj. neměli by být posazeni „na tu káru, která odváží židy německé“). Ovšem to na věci nic zásadního nemění, vezme – li se v potaz již jen to, že pochopení pro německý (a rakouský) antisemitismus (který se ovšem záhy přenesl i na česky

mluvící židy s katastrofálními následky) resp. pro antisemitismus vůči německy mluvícím židům opakovaně vyznělo z článku publikovaného jen několik měsíců po Křišťálové noci, kdy hořely synagogy, byly ničeny židovské obchody a napadání a zabíjení židovští občané nejen v Německu a Rakousku, avšak i v mnoha českých městech nacházejících se v záboru. Nelze ani pominout, že s Peroutkovými závěry podávajícími se z článku Češi, Němci a židé byli konfrontováni mnozí českoslovenští občané židovského původu hovořící německy, kteří po Mnichovu hledali záchranu ve zbylé republice. Jistě to pro ně nebylo povzbudivé čtení (nota bene v Přítomnosti). Opět mohou historici činit své odborné závěry a názory, ovšem opět nelze upřít ani jiným včetně Prezidenta právo vytvořit si svůj vlastní kritický úsudek na zmíněné Peroutkovy teze a tento zveřejnit. K tomu pak má odvolací soud potřebu dodat, aby předešel všemožným desinterpretacím, že neříká (a nikdy neřekl!), že Ferdinand Peroutka byl antisemita a/nebo rasista, neboť takto položené rovnítko by bylo v řízení nepodložené a tím nezodpovědnou zkratkou; ostatně to vůbec nebylo předmětem zkoumání v projednávané věci. Uzavírá se tedy, že stejně jako u předešlého hodnotícího soudu je i příměr k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi oprávněným kritickým hodnotícím soudem neobsahujícím samoúčelné urážlivé výrazy, který tudíž nelze ve smyslu celé shora předestřené judikatury zakazovat resp. zaň požadovat satisfakci. Protože ani tímto hodnotícím soudem neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, byla také v rozsahu, v němž bylo za tento hodnotící soud požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, žaloba zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. I písm. b) o. s. ř.

Podle ust. § 224 odst. 2 o. s. ř. odvolací soud pak rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů dle ust. § 142 odst. 2 o. s. ř.. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť vzhledem k jeho výsledku (v širokém slova smyslu, tedy též s přihlédnutím k závažnosti jednotlivých dílčích Sdělení a k okruhu zásadních námitek stranami uplatňovaných, s nimiž bylo se odvolacím soudem vypořádat) je poměr úspěchu a neúspěchu u obou stran sporu srovnatelný. Tedy se v souvislosti s nákladovým výrokem sděluje – opět v zájmu vyloučení možných desinterpretací, že chtěl – li by snad někdo použít terminologii sportovní, dopadl spor remízou.

P o u ě n í: Proti tomuto rozsudku je dovolání přípustné k Nejvyššímu soudu České republiky prostřednictvím soudu I. stupně do dvou měsíců od jeho doručení, jestliže dovoláním napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu

nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má – li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat jen dovolací soud.

V Praze dne 1. září 2016

JUDr. Tomáš Novosad v. r.

předseda senátu

Za správnost vyhotovení:

Jana Abrahámová